

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2023/153

Karar Sayısı : 2024/93

Karar Tarihi : 4/4/2024

R.G.Tarih-Sayı : 6/6/2024-32568

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: İzmir 4. Asliye Ticaret Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU:

A. 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının;

1. (c) bendinde yer alan "...6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun...", "...rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447,..." ve "...maddelerinde," ibarelerinin,

2. Birinci cümlesinde yer alan "öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları...", "...ticari dava..." ve "...sayılır." ibarelerinin,

B. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 444. maddesinin,

Anayasa'nın 2., 5., 17., 23. ve 48. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: Hizmet sözleşmesi kapsamındaki rekabet yasağının ihlalden kaynaklanan cezai şart alacağının tahsili talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükümleri

İtiraz konusu kuralların da yer aldığı;

1. 6102 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın;

a) Bu Kanunda,

b) Türk Medenî Kanununun, rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlar hakkındaki 962 ilâ 969 uncu maddelerinde,

c) 11/1/2011 tarihli ve **6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun** malvarlığının veya işletmenin devralınması ile işletmelerin birleşmesi ve şekil değiştirmesi hakkındaki 202 ve 203, **rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447**, yayın sözleşmesine dair 487 ilâ 501, kredi mektubu ve kredi emrini düzenleyen 515 ilâ 519, komisyon sözleşmesine ilişkin 532 ilâ 545, ticari temsilciler, ticari vekiller ve diğer tacir yardımcıları için öngörölmüş bulunan 547 ilâ 554, havale hakkındaki 555 ilâ 560, saklama sözleşmelerini düzenleyen 561 ilâ 580 inci **maddelerinde**,

d) Fikrî mülkiyet hukukuna dair mevzuatta,

e) Borsa, sergi, panayır ve pazarlar ile antrepo ve ticarete özgü diğer yerlere ilişkin özel hükümlerde,

f) Bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerde,

öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri **ticari dava** ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi **sayılr**. Ancak, herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmeyen havale, vedia ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar bundan istisnadır.”

2. 6098 sayılı Kanun'un 444. maddesi şöyledir:

“1. Koşulları

MADDE 444- Fiil ehliyetine sahip olan işçi, işverene karşı, sözleşmenin sona ermesinden sonra herhangi bir biçimde onunla rekabet etmekten, özellikle kendi hesabına rakip bir işletme açmaktan, başka bir rakip işletmede çalışmaktan veya bunların dışında, rakip işletmeyle başka türden bir menfaat ilişkisine girmekten kaçınmayı yazılı olarak üstlenebilir.

Rekabet yasağı kaydı, ancak hizmet ilişkisi işçiye müşteri çevresi veya üretim sırları ya da işverenin yaptığı işler hakkında bilgi edinme imkânı sağlıyorsa ve aynı zamanda bu bilgilerin kullanılması, işverenin önemli bir zararına sebep olacak nitelikteyse geçerlidir.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükümleri

6098 sayılı Kanun'un;

1. 445. maddesi şöyledir:

“2. Sınırlandırılması

MADDE 445- Rekabet yasağı, işçinin ekonomik geleceğini hakkaniyete aykırı olarak tehlikeye düşürecek biçimde yer, zaman ve işlerin türü bakımından uygun olmayan sınırlamalar içeremez ve süresi, özel durum ve koşullar dışında iki yılı aşamaz.

Hâkim, aşırı nitelikteki rekabet yasağını, bütün durum ve koşulları serbestçe değerlendirmek ve işverenin üstlenmiş olabileceği karşı edimi de hakkaniyete uygun biçimde göz önünde tutmak suretiyle, kapsamı veya süresi bakımından sınırlayabilir.”

2. 446. maddesi şöyledir:

“3. Aykırı davranışların sonuçları

MADDE 446- Rekabet yasağına aykırı davranan işçi, bunun sonucu olarak işverenin uğradığı bütün zararları gidermekle yükümlüdür.

Yasağa aykırı davranış bir ceza koşuluna bağlanmışsa ve sözleşmede aksine bir hüküm de yoksa, işçi öngörülen miktarı ödeyerek rekabet yasağına ilişkin borcundan kurtulabilir; ancak, işçi bu miktarı aşan zararı gidermek zorundadır.

İşveren, ceza koşulu ve doğabilecek ek zararlarının ödenmesi dışında, sözleşmede yazılı olarak açıkça saklı tutması koşuluyla, kendisinin ihlal veya tehdit edilen menfaatlerinin önemi ile işçinin davranışı haklı gösteriyorsa, yasağa aykırı davranışa son verilmesini de isteyebilir.”

3. 447. maddesi şöyledir:

“4. Sona ermesi

MADDE 447- Rekabet yasağı, işverenin bu yasağın sürdürülmesinde gerçek bir yararının olmadığı belirlenmişse sona erer.

Sözleşme, haklı bir sebep olmaksızın işveren tarafından veya işverene yüklenebilen bir nedenle işçi tarafından feshedilirse, rekabet yasağı sona erer.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 11/10/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle sınırlama sorunu görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görev kapsamına giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikteki kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 6102 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde yer alan “...6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun...”, “...rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447,...” ve “...maddelerinde,” ibareleri ile anılan fıkranın birinci cümlesinde yer alan “öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları...”, “...ticari dava...” ve “...sayılır.” ibarelerinin ve 6098 sayılı Kanun'un 444. maddesinin iptallerini talep etmiştir.

4. 6102 sayılı Kanun'da yer alan itiraz konusu kurallar 6098 sayılı Kanun'un rekabet yasağına ilişkin 444. ve 447. maddelerinde öngörülen hususlardan doğan hukuk davalarının ticari dava sayılacağını öngörmekte olup 6098 sayılı Kanun'da yer alan itiraz konusu kural ise hizmet sözleşmesi sebebiyle rekabet yasağının şartlarını düzenlemektedir. Bakılmakta olan davanın konusu taraflar arasında akdedilmiş olan hizmet sözleşmesindeki rekabet yasağının ihlalinden kaynaklanan cezai şart alacağının tahsiline ilişkindir.

5. 6102 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde yer alan itiraz konusu “...6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun...” ve “...maddelerinde,” ibareleri bakılmakta olan davanın konusu olan rekabet yasağının yanı sıra bakılmakta olan davada uygulanma imkânı olmayan anılan bentte sayılan 6098 sayılı Kanun'un mal varlığının veya işletmenin devralınması ile işletmelerin birleşmesi ve şekil değiştirmesi, yayın sözleşmesi, kredi mektubu ve kredi emri, komisyon sözleşmesi, ticari temsilciler, ticari vekiller ve diğer tacir yardımcıları, havale ve saklama sözleşmelerine ilişkin maddelerinden doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri yönünden de geçerli ortak kural niteliğindedir.

6. Benzer şekilde anılan fıkranın birinci cümlesinde yer alan itiraz konusu “öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları...”, “...ticari dava...” ve “...sayılır.” ibareleri de anılan fıkranın

bakılmakta olan davanın konusu borçlar hukukuna ilişkin (c) bendinin yanı sıra bakılmakta olan davada uygulanma imkânı olmayan ticaret hukukuna ilişkin (a) bendinde, medeni hukuka ilişkin (b) bendinde, fikrî mülkiyet hukukuna ilişkin (d) bendinde, borsa sergi, panayır ve pazarlar ile antrepo ve ticarete özgü diğer yerlere ilişkin (e) bendinde, bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin (f) bendinde düzenlenen diğer hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri bakımından da geçerli ortak kural niteliğindedir.

7. Bu itibarla bakılmakta olan davanın konusu gözetilerek 6102 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan kuralların esasına ilişkin incelemenin söz konusu (c) bendinde yer alan "...rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447, ..." ibaresi ile sınırlı olarak yapılması gerekir.

8. Açıklanan nedenlerle;

A. 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının;

1. (c) bendinde yer alan "...6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun...", "...rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447, ..." ve "...maddelerinde," ibarelerinin,

2. Birinci cümlesinde yer alan "öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları...", "...ticari dava..." ve "...sayılır." ibarelerinin,

esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin (c) bendinde yer alan "...rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447, ..." ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına,

B. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 444. maddesinin esasının incelenmesine,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

9. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Fatma KARAMAN ODABAŞI tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. 6102 Sayılı Kanun'un 4. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının (c) Bendinde Yer Alan "...rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447, ..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

10. 6102 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ticari davalar ile ticari nitelikte çekişmesiz yargı işleri düzenlenmiştir. Anılan fıkranın (c) bendinde yer alan "...rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447, ..." ibaresi itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır. Kuralla tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın 6098 sayılı Kanun'un rekabet yasağına ilişkin 444. ve 447. maddelerinde öngörülen hususlardan doğan hukuk davalarının ticari dava sayılacağı hükme bağlanmıştır.

11. 6098 sayılı Kanun'un "Özel Borç İlişkileri" başlıklı İkinci Kısmı'nın Altıncı Bölüm'ünde hizmet sözleşmeleri düzenlenmiş; anılan Kanun'un genel gerekçesinde hizmet sözleşmelerinin 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun kapsamı dışında kalan işçileri kapsadığı ifade edilmiştir. 6098 sayılı Kanun'un 444. ve devamı maddelerinde işçinin işverene karşı

hizmet sözleşmesinin sona ermesinden sonra rekabet yasağına ilişkin hükümlere yer verilmiş; 444. maddede rekabet yasağının şartları, 445. maddede rekabet yasağının sınırlandırılması, 446. maddede rekabet yasağına aykırı davranışların sonuçları ve 447. maddede ise rekabet yasağının sona erme hâlleri düzenlenmiştir.

12. Kanun'un 444. maddesinde fiil ehliyetine sahip olan işçinin, işverene karşı, sözleşmenin sona ermesinden sonra herhangi bir biçimde onunla rekabet etmekten kaçınmayı yazılı olarak üstlenebileceği öngörülmüştür. Rekabet yasağı kaydının geçerliliği hizmet ilişkisinin müşteri çevresi veya üretim sırları ya da işverenin yaptığı işler hakkında bilgi edinme imkânını işçiye sağlaması ve aynı zamanda bu bilgilerin kullanılmasının, işverenin önemli bir zararına sebep olacak nitelikte olması şartlarına bağlanmıştır.

13. 445. maddede ise rekabet yasağının sınırları çizilerek yasağın, işçinin ekonomik geleceğini hakkaniyete aykırı olarak tehlikeye düşürecek biçimde yer, zaman ve işlerin türü bakımından uygun olmayan sınırlamalar içermeyeceği ve süresinin, özel durum ve şartlar dışında iki yılı aşamayacağı belirtilmiştir. Hâkimin, aşırı nitelikteki rekabet yasağını, bütün durum ve şartları serbestçe değerlendirmek ve işverenin üstlenmiş olabileceği karşı edimi de hakkaniyete uygun biçimde gözönünde tutmak suretiyle, kapsam veya süre bakımından sınırlayabileceği de ayrıca ifade edilmiştir.

14. 446. maddede rekabet yasağına aykırı davranan işçinin, bunun sonucu olarak işverenin uğradığı zararları giderme yükümlülüğüne, ceza şartının öngörülmesi hâli ile doğabilecek ek zararlara ve işverenin yasağa aykırı davranışa son verilmesini isteyebilmesine ilişkin düzenlemelere yer verilmiş; 447. maddede ise işverenin rekabet yasağının sürdürülmesinde gerçek bir yararının olmadığı belirlenmesi veya hizmet sözleşmesinin haklı bir sebep olmaksızın işveren tarafından veya işverene yüklenebilen bir nedenle işçi tarafından feshedilmesi durumunda yasağın sona ereceği belirtilmiştir.

15. Buna göre anılan hükümler rekabet yasağının şartlarını, sınırlarını, sebep ve sonuçlarını, sona erme hâllerini düzenleyen ve bütünlük arz eden hükümlerdir. Bu kapsamda kuralda yer alan "...ve..." ibaresinin *ila* şeklinde anlaşılması gerektiği yargı kararlarında ve doktrinde genel olarak kabul edilmiştir.

16. Bu itibarla kural, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın 6098 sayılı Kanun'un rekabet yasağına ilişkin 444., 445., 446. ve 447. maddelerinde öngörülen hususlardan doğan hukuk davalarının ticari dava sayılacağını öngörmektedir.

17. 6102 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ticari davalarda deliller ile bunların sunulması bakımından 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerine tabi olduğu belirtilmiş; miktar ve değeri belirli bir parasal sınırı geçmeyen ticari davalarda basit yargılama usulünün uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

18. Ticari dava sayılmanın bir sonucu da 6102 sayılı Kanun'un 5. maddesinde düzenlenmiş olup aksine bir hüküm bulunmadıkça dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesinin tüm ticari davalara bakmakla görevli olduğu belirtilmiştir. Buna göre aksine bir düzenleme bulunmadıkça 6098 sayılı Kanun'un rekabet yasağına ilişkin 444. ila 447. maddelerinde öngörülen hususlardan doğan hukuk davalarının asliye ticaret mahkemelerinde görüleceği anlaşılmaktadır.

2. İtirazın Gerekçesi

19. Başvuru kararında özetle; rekabet yasağı sözleşmesinin işçinin çalışma ve sözleşme özgürlüğüne doğrudan müdahale edebilecek nitelikte olduğu, işçinin ekonomik geleceğini etkileyebileceği, yalnızca ticari işletmelerin menfaatlerinin ve ekonomik geleceğinin gözetilerek rekabet yasağı sözleşmelerinden doğan davaların mutlak ticari dava sayılmasının hakkaniyete uygun olmadığı, rekabet yasağına ilişkin durum ve şartların işçinin çalışma özgürlüğünün, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkının, yerleşme özgürlüğünün ihlal edip etmediğinin ve bu kapsamda ölçülülük ilkesinin aşılp aşılmadığının iş hukuku kuralları ve ilkeleri çerçevesinde iş mahkemelerince çözüme kavuşturulması gerektiği, görevli mahkemenin belirlenmesi hususunda içtihat farklılıklarına neden olan kuralın hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleriyle bağdaşmadığı, kuralda kamu yararının bulunmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

20. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 36. ve 142. maddeleri yönünden incelenmiştir.

21. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" hükmüne yer verilmiştir. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının yanında, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir.

22. Anayasa'nın 142. maddesinde de "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" hükmüne yer verilmiştir. Buna göre usul kanunlarının Anayasa'ya uygun olmak şartıyla düzenlenmesi hususu kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır. Kanun koyucu takdir yetkisini kullanırken Anayasa'daki kurallara, özellikle de hukuk devleti ilkesine ve adil yargılanma hakkına uygun hareket etmelidir (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

23. Anayasa'nın hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkını düzenleyen 36. maddesinde bu hakka yönelik herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş ise de mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini öngören Anayasa'nın 142. maddesinin hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır. Buna göre kanun koyucu, uyuşmazlıkların niteliklerini gözeterek, Anayasa'daki yargı ile ilgili temel ilkelere ve güvence kurallarına aykırı bulunmamak şartı ile mahkemelerin görevini belirleyebilir (benzer yönde AYM, E.2017/23, K.2017/93, 12/4/2017, § 14).

24. İtiraz konusu kural 6098 sayılı Kanun'un rekabet yasağına ilişkin 444. ila 447. maddelerinde öngörülen hususlardan doğan hukuk davalarının ticari dava sayılacağını hüküm altına almaktadır. Bu bağlamda anılan hususlardan doğan uyuşmazlıkların çözümünde görevli mahkemeler ticaret mahkemeleri olacaktır. Mülga 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinde de yer alan ve 6102 sayılı Kanun'da aynı şekilde muhafaza edilen kurala ilişkin olarak mülga Kanun'un madde gerekçesinde ticari dava sayılacağı belirtilen hususların öz ticaret hayatına mahsus ve ayrı bir uzmanlığı gerektiren meseleler oldukları ifade edilmiştir.

25. 6098 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde hizmet sözleşmelerinin 4857 sayılı Kanun'un kapsamı dışında kalan işçileri kapsadığı belirtilmiş, 444. ila 447. maddelerinde işçi ve işveren arasındaki hizmet sözleşmesinin sona ermesinden sonraki döneme ilişkin rekabet yasağı düzenlenmiştir. Rekabet yasağının geçerliliğinin işçinin, işverenin müşteri çevresi, üretim sırları ve

işin organizasyonu, yönetimi veya sürdürülmesi gibi hususlarla ilgili önemli bilgilere sahip olmasına bağlı bulunduğu ve nihai olarak işverenin rekabet edebilme gücünün korunmasının ve haksız rekabet yaratabilecek durumların önlenmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

26. Bu itibarla kuralla müşteri çevresi, üretim sırları, ticari sır, haksız rekabet gibi kavramların ticari yönünün gözetilmesi suretiyle 6098 sayılı Kanun'da düzenlenen hizmet sözleşmesinin sona ermesinden sonraki süreçte rekabet yasağından kaynaklanan davaların ticari dava olarak nitelendirilmesinin ve bu davalarda ticaret mahkemelerinin görevli kılınmasının kamu yararı amacıyla bağdaşmayan ve hak arama özgürlüğünü sınırlayan bir yönünün olduğu söylenemez.

27. Öte yandan kuralın görevli mahkemenin belirlenmesi hususunda içtihat farklılıklarına neden olduğu gerekçesiyle Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de herhangi bir düzenlemenin mahkemeler arasında içtihat uyumsuzluklarına neden olması yargılama hukukunun doğası gereği her zaman mümkün olup bu durumun anayasal bir sorun oluşturması söz konusu değildir. Kaldı ki hukuk sistemi içinde mahkemeler arasındaki içtihat uyumsuzluklarını çözecek hukuki yollara yer verilmiştir (benzer yönde bkz. AYM, E.2017/24, K.2017/112, 14/6/2017, § 23; E.2012/100, K.2013/84, 4/7/2013).

28. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 36. ve 142. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 36. ve 142. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

B. 6098 sayılı Kanun'un 444. Maddesinin İncelenmesi

1. İtirazın Gerekçesi

29. Başvuru kararında özetle; rekabet yasağının geçerliliği için işverene yüklenen bir karşı edimin bulunmadığı, işçinin en iyi bildiği ve tek geçim kaynağı olan işini yapmaktan hakkaniyete aykırı olarak vazgeçmek durumunda kaldığı, teknolojik gelişmeler ve e-ticaret uygulamaları dikkate alındığında işlemlerin faaliyet yerleri ve faaliyet konuları yönünden sınırlama yapılmasının zorlaştığı, rekabet yasağının işçi lehine sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemelerin yetersiz kaldığı, yer itibarıyla rekabet yasağı getirilmesinin işçinin yerleşme hakkını ihlal ettiği, rekabet yasağının karşılığı olarak işçiye bir karşılığın ödenmesi gerektiği, işçinin maddi ve manevi varlığını geliştirme ve çalışma hakları yönünden ölçsüz bir sınırlama getirildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 23. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

30. İş sözleşmesinin sona ermesinden sonra işçi ve işveren arasındaki rekabet yasağının şartlarını düzenleyen itiraz konusu kuralın birinci fıkrasında fiil ehliyetine sahip olan işçinin, işverene karşı, sözleşmenin sona ermesinden sonra herhangi bir biçimde onunla rekabet etmekten, özellikle kendi hesabına rakip bir işletme açmaktan, başka bir rakip işletmede çalışmaktan veya bunların dışında, rakip işletme ile başka türden bir menfaat ilişkisine girmekten kaçınmayı yazılı olarak üstlenebileceği öngörülmektedir. Kuralın ikinci fıkrasında ise rekabet yasağı kaydının, ancak hizmet ilişkisinin işçiye müşteri çevresi veya üretim sırları ya da işverenin yaptığı işler hakkında bilgi edinme imkânı sağlaması ve aynı zamanda bu bilgilerin kullanılmasının, işverenin önemli bir zararına sebep olacak nitelikte olması hâlinde geçerli olduğu ifade edilmiştir.

31. Anayasa'nın "*Çalışma ve sözleşme hürriyeti*" başlıklı 48. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.*" denilmek suretiyle çalışma ve teşebbüs özgürlükleri güvence altına alınmıştır. Buna göre kişilerin istedikleri alanda yapacakları sözleşmeler yoluyla hukuki ilişkiye girebilmelerinin yanı sıra kuracakları teşebbüslerle ne şekilde faaliyet yürüteceğini de serbestçe belirleyebilmeleri Anayasa'nın 48. maddesinin gereğidir.

32. Sözleşme özgürlüğü, özel hukuktaki irade özerkliği ilkesinin anayasa hukuku alanındaki dayanağıdır. Özel hukukta irade özerkliği, özel kişilerin yasal sınırlar içinde istedikleri hukuki sonuca bu yoldaki iradelerini yeterince açığa vurarak ulaşabilmeleri demektir. Anayasa açısından sözleşme özgürlüğü ise devletin özel kişilerin istedikleri hukuki sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve bu bağlamda özel kişilerin belli hukuki sonuçlara yönelen iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiği hukuki sonuçların doğacağını ilke olarak benimsemesi ve koruması demektir. Sözleşme özgürlüğü uyarınca kişiler, hukuksal ilişkilerini özgür iradeleriyle ve sözleşmelerle düzenlemekte serbesttir (AYM, E.2014/126, K.2015/86, 8/10/2015, §10).

33. Teşebbüs özgürlüğü ise her gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin tercih ettiği alanda iktisadi-ticari faaliyette bulunmak üzere teşebbüs kurabilmesini, dilediği mesleki faaliyete girebilmesini ve faaliyeti ile mesleğini devletin veya üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın dilediği biçimde yürütebilmesini ifade etmektedir (AYM, E.2015/34, K.2015/48, 13/5/2015).

34. Anayasa'nın 48. maddesinin ikinci fıkrasında da "*Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.*" düzenlemesine yer verilmiş; 5. maddesinde ise insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak devletin temel amaç ve görevleri arasında saymıştır.

35. Kişilerin sözleşme ve teşebbüs özgürlüğünün gerçek anlamda ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı bulunmayıp aynı zamanda üçüncü kişilerin müdahaleleri veya özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere kimi durumlar için belirli tedbirlerin alınmasını da gerektirebilir. Bu bağlamda yasal, idari, mali, yargısal ve diğer tedbirlerin alınması devletin pozitif yükümlülükleri arasındadır.

36. Kural işçi ve işveren arasında özel hukuk hükümleri çerçevesinde akdedilecek olan rekabet yasağı sözleşmesine ilişkin olup sözleşme konusu itibarıyla işçinin rakip bir işletmede/işletmeyle çalışma ve/veya rakip bir işletme açma imkânını sınırlamaktadır. Bu itibarla kural işçinin sözleşme ve teşebbüs özgürlüğüne bir kısıtlama getirmekte ise de bu kısıtlama Anayasa'nın 48. maddesi kapsamında devletin kamusal bir müdahalesine dayanmamakta; özel hukuk kişileri arasındaki sözleşme ilişkisinden doğmaktadır. Tarafların sözleşme ve teşebbüs özgürlüklerinin gerçek anlamda korunabilmesi devletin özel hukuk kişileri arasındaki ilişkilere kayıtsız kalmamasını ve bu hususta gerekli birtakım tedbirleri almasını zorunlu kılabilir. Devletin sözleşme ve teşebbüs özgürlükleri bağlamındaki pozitif yükümlülükleri her iki tarafın karşılıklı ve çatışan hak ve menfaatlerinin dengelenmesine dayanmaktadır.

37. Kural fiil ehliyetine sahip olan işçi ve işveren arasındaki hizmet sözleşmesinin sona ermesinden sonraki döneme ilişkin olarak işçinin işverenle rekabet etmekten kaçınmayı yazılı olarak üstlenebilmesine ilişkindir. Kuralda rekabet oluşturabilecek eylemler örnekleme yoluyla açıklanmış; rekabet yasağı kaydının geçerli olması işçinin müşteri çevresi, üretim sırları veya yapılan işlerle ilgili bilgi sahibi olması ve bu bilgilerin kullanılmasının işverenin önemli bir zararına neden olması durumlarının birlikte gerçekleşmesi şartlarına bağlanmıştır. Buna göre kuralla rekabet yasağına ilişkin kaydın geçerlilik şartlarının, hüküm ifade edeceği zamanın, rekabet oluşturabilecek

eylemlerin neler olduğunun ve rekabet yasağı sözleşmesinin şeklinin herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralın belirli ve öngörülebilir olduğu açıktır.

38. Rekabet yasağı kaydı her hizmet sözleşmesi sonu için öngörülmemiş ancak işçinin hizmet ilişkisi sebebiyle müşteri çevresi, üretim sıraları veya yapılan işle ilgili olarak bilgi sahibi olması ve bu bilgilerin sözleşmeden sonra kullanılmasının işverenin önemli bir zararına neden olması hâli için düzenlenmiştir. Müşteri çevresi, üretim sıraları, işin yürütülmesi, yönetimi veya organizasyonu gibi alanlarda sahip olunan bilgilerin işletmelerin korunması ve devamlılığı bakımından önemini gözetken kanun koyucunun tarafların iradelerine dayalı olarak rekabet yasağı getirilebilmesine imkân sağladığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla ilgili sektördeki işletmelerin rekabet gücünün korunmasını ve haksız rekabetin önlenmesini amaçlayan kuralın kamu yararı dışında başka bir amaç güttüğü söylenemez.

39. Hizmet sözleşmesinin devamı sırasında sözleşme ilişkisi gereğince işverene karşı sadakat yükümlülüğü altında bulunan ve bu kapsamda faaliyet gösteren işçinin hizmet sözleşmesinin sona ermesinden sonra sözleşme ve teşebbüs özgürlükleri çerçevesinde ilke olarak faaliyetlerini serbestçe yerine getirebileceği anlaşılmaktadır. Ancak hizmet sözleşmesinin devamı sırasında işverene ait müşteri çevresi, üretim sıraları ile başkaları tarafından kullanılması işverenin önemli bir zararına neden olacak derecede önemli bilgilere sahip olmuş işçinin bunları iş sözleşmesinin sona ermesinden sonra kendisi veya başka bir işveren lehine kullanması önceki işverenlerin ciddi anlamda zarara uğramasına ve ilgili sektördeki rekabet dengelerinin bozulmasına neden olabilecektir. Bu kapsamda devlet hizmet sözleşmesinin sona ermesinden sonraki dönem için gerek işçinin gerekse işverenin hak ve menfaatlerini gözetken ve onların çatışan menfaatlerini dengeleyen düzenlemeler yapmak ve gerekli tedbirleri almak durumundadır. Ancak taraflar arasındaki menfaat dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine aşırı külfet yükleyen veya ölçüsüz sonuçlar doğuracak düzenlemeler ve uygulamalar devletin pozitif yükümlülükleriyle bağdaşmaz.

40. Kural işçilerin hizmet sözleşmesinin sona ermesinden sonra işveren ile rekabet etmekten kaçınmayı yazılı olarak üstlenebilmesini öngörmektedir. Bu şekilde işçi kendi hesabına rakip bir işletme açmamayı, rakip bir işletmede çalışmamayı, rakip işletmeyle başka türden bir menfaat ilişkisine girmemeyi ve rekabet oluşturacak başka tür eylemlerde bulunmamayı taahhüt etmektedir. Ancak anılan taahhüdün geçerliliğinin işçinin hizmet sözleşmesinin devamı sırasında müşteri çevresine, üretim sıralarına ya da iş ve işletme açısından önemli olan bilgilere sahip olması durumuna özgü olduğu açıktır. Ayrıca anılan bilgilerin kullanılmasının işverenin önemli bir zararına neden olabilecek nitelikte olması da zorunludur. Buna göre rekabet yasağı kaydı her hizmet sözleşmesi için uygulanabilir nitelikte değildir. Hizmet sözleşmesinin devamı boyunca anılan unsurlara sahip olmayan işçiler ile sahip olunsadahi sözleşme sona erdikten sonra kullanılmasının işveren açısından önemli bir zarara neden olmayacağı durumlar yönünden rekabet yasağı kaydı söz konusu olmayacaktır.

41. Kural özünde işverenin ve işletmenin menfaatini korumaktadır. Ancak işçinin de sözleşme ve teşebbüs özgürlüğü bağlamında menfaatlerinin korunması gerekmekte olup bu bağlamda rekabet yasağının kapsamını işçi lehine sınırlandıran düzenlemelere yer verilmesi tarafların çatışan menfaatlerinin dengelenmesi ve işçinin ekonomik geleceğinin hakkaniyete aykırı olarak tehlikeye düşürülmemesi bakımından zorunludur.

42. Bu kapsamda kanun koyucu rekabet yasağını, kapsayacağı coğrafi alan, geçerli olabileceği süre ve gerçekleştirilebilecek işlerin türü bakımından sınırlandırmıştır. Buna göre yer, zaman ve işlerin türü bakımından işçinin ekonomik geleceğini hakkaniyete aykırı olarak tehlikeye

düşürecek ve işçiye aşırı külfet yükleyecek sınırlamalar getirilemez. Yine rekabet yasağının süresi yönünden bir üst sınır getirilmiş olup özel durum ve şartlar dışında rekabet yasağının iki yılı aşamayacağı öngörülmüştür.

43. Rekabet yasağına ilişkin olarak işçi ve işveren arasında kurulacak sözleşme ilişkisi çeşitli şartlar ve sınırlamalara tabi tutulduğu gibi sınırlamalara uygun olmayan rekabet yasağının kapsam ve içeriğine hâkimin müdahalesi de mümkün kılınmıştır. Buna göre hâkim, işçi yönünden aşırı külfet getiren rekabet yasağını bütün durum ve şartları serbestçe değerlendirmek ve işverence üstlenilen karşı edimi de hakkaniyete uygun şekilde gözönünde tutmak suretiyle kapsam ve süre itibarıyla sınırlayabilecektir. Bu itibarla hâkim, somut olayın özellikleri, değişen durumlar ve şartlar ile gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda rekabet yasağının sınırlarını belirleyebilecektir.

44. Yine rekabet yasağı, yasağın sürdürülmesinde işverenin gerçek bir yararının olmadığına belirlenmesi veya hizmet sözleşmesinin haklı bir sebep olmaksızın işveren tarafından veya işverene yüklenebilen bir nedenle işçi tarafından feshedilmesi hâllerinde de sona erecektir.

45. Her ne kadar kuralla rekabet yasağına ilişkin diğer düzenlemeler kapsamında rekabet yasağı dolayısıyla işçiye bir karşılığın ödenmesi rekabet yasağının şartları arasında açıkça öngörülmemiş ise de taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinde işçi lehine bir karşılığın ödenmesine veya işverenin benzer nitelikte bir karşı edimi üstlenmesine engel bir düzenlemenin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla tarafların rekabet yasağı karşılığında işverence bir ödeme yapılmasını kararlaştırabilmeleri mümkün olup hâkimin, işçiye aşırı külfet yükler nitelikteki rekabet yasağını sınırlayabilmesini öngören düzenlemede de işverenin üstlenmiş olabileceği karşı edimin gözönünde tutularak bir karar verileceği ifade edilmiştir.

46. Buna göre her iki tarafın menfaatlerinin dengelenmesine ilişkin olarak anılan hususlar dikkate alındığında rekabet yasağına ilişkin sözleşme ilişkisinin işçi aleyhine aşırı bir külfete yol açmadığı, sözleşme ve teşebbüs özgürlüğü bağlamında tarafların çatışan menfaatlerinin dengelendiği anlaşıldığından kuralın sözleşme ve teşebbüs özgürlüklerine aykırı bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

47. Öte yandan rekabet yasağı kaydının yazılı şekle tabi kılınması sözleşme özgürlüğüne yönelik bir sınırlama oluştursa da bu sınırlamanın açık, net ve öngörülebilir bir şekilde düzenlendiği, ispat güçlüklerinin önlenmesi biçiminde meşru bir amaca dayandığı ve taraflara aşırı ve ölçsüz bir külfet yüklediği gözetildiğinde sözleşme özgürlüğüne aykırı bir yönünün olmadığı anlaşılmaktadır.

48. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5. ve 48. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 48. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 17. ve 23. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

A. 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde yer alan "...rekabet yasağına ilişkin 444 ve 447,..." ibaresinin,

B. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 444. maddesinin,

Esas Sayısı : 2023/153

Karar Sayısı : 2024/93

Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve itirazın REDDİNE 4/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL